

Framtidsfullmakt,
anhörigbehörighet,
god man och förvaltare
...vad gäller för mig?

Svenska **Bank**föreningen
Swedish Bankers' Association

Sveriges
Kommuner
och Regioner

Denna informationsbroschyr är för dig som behöver hjälpa någon med bankärenden, när personen av olika anledningar inte längre kan sköta sin ekonomi på egen hand.

Det kan upplevas som krångligt att sätta sig in i all fakta som behövs för att hantera någon annans ekonomi. Vi har därför här samlat viktig information på ett överskådligt och lättillgängligt sätt.

I broschyren beskriver vi också hur du kan upprätta en framtidsfullmakt som träder i kraft när du inte längre kan ta hand om dina ekonomiska och personliga angelägenheter.

Vi svarar på de vanligaste frågorna och ger konkreta exempel som beskriver vad du kan göra som anhörig och vilken hjälp du kan få vid bankärenden.

På Svenska Bankföreningens hemsida www.swedishbankers.se finns mer information.

Du kan också vända dig till din bank som gärna svarar på dina frågor.

Innehåll

Anhörigbehörighet	4
God man och förvaltare	6
Framtidsfullmakt	12
Exempel från verkligheten	16
Elektroniska banktjänster	18
Ordlista	19

Anhörigbehörighet

Som anhörig har du möjlighet att göra bankärenden åt en person i din närhet som blivit sjuk eller av andra skäl inte kan ta hand om sin ekonomi.

När en person i din närhet blir sjuk och saknar beslutsförmåga kan du ha rätten att företräda denna i vardagliga saker. Att sakna beslutsförmåga är ett juridiskt begrepp som innebär att personen inte längre kan ta till sig av relevant information och fatta informerade beslut när det gäller ekonomi och andra personliga ärenden, exempelvis att klara av att betala räkningar. Att bara behöva lite extra hjälp med olika saker är inte tillräckligt för att anhörigbehörighet ska gälla.

Det är du som anhörig som avgör när personen saknar beslutsförmåga. För att få behörighet måste du som anhörig vara över 18 år.

Det är personens livssituationen och vardagliga behov som avgör vad du får hjälpa till med. Generellt får du hjälpa till med löpande betalningar och vardagsärenden.

För att skydda personens säkerhet och intressen är det begränsat vad du får göra som anhörig. Med anhörigbehörighet får du till exempel däremot inte:

- hantera tillgångar, som exempelvis köpa och sälja en bil eller en fastighet;
- hantera aktier, fonder eller andra värdepapper;
- ta lån eller pantsätta egendom.

För att hantera sådana ärenden behövs en god man eller förvaltare.

Tips!

Tänk på att alltid spara kvitton för transaktionerna så att du kan redovisa vad du har gjort som behörig anhörig.

Tänk på!

Anhörigbehörighet gäller inte om det redan finns en god man eller förvaltare som ansvarar för den dagliga livsföringen.

Anhöriga som kan hjälpa till är i tur och ordning någon av följande:

- Make/maka eller sambo
- Barn
- Barnbarn
- Föräldrar
- Syskon
- Syskonbarn

Är ni till exempel två barn, företräder ni båda gemensamt er förälder. Om ni är flera som tillsammans företräder en person, kan ni upprätta en fullmakt för varandra. Då behöver ni inte alla komma till banken tillsammans.

Vanliga frågor och svar

Vad får anhöriga göra?

Anhöriga får sköta de vardagliga sysslorna som till exempel att betala hyran och andra löpande kostnader, samt ansöka om bistånd med mera. Det avgörande är hur livssituationen ser ut för den närstående.

Får en anhörig sälja bilen när den enskilde inte längre kan köra den?

Nej, sådana åtgärder är utöver anhörigbehörigheten. För detta krävs att en god man eller en förvaltare utses.

Hur kan en anhörig styrka sin relation till den enskilde?

Anhöriga kan till exempel visa upp ett personbevis från Skatteverket.

Hur visar man för banken att en person i ens närhet har blivit sjuk?

Genom att till exempel uppvisa ett läkarintyg eller motsvarande för banken.

Får man ge bort gåvor från personen som man hjälper?

Nej man får inte lämna gåvor från personen som man hjälper.

God man och förvaltare

En person som lider av sjukdom, psykisk störning eller försvagat hälsotillstånd kan behöva stöd av en god man eller en förvaltare.

En god man eller en förvaltare kan träda in när en person inte kan ta hand om sig själv och förvalta sin egendom eller privatekonomi. En god man och en förvaltare utses av tingsrätten utifrån personens behov av stöd. Personen som får stöd kallas huvudman.

När behövs egentligen en god man eller en förvaltare? Vad är det som skiljer dem åt?

En god man...

- Hjälper till att sköta huvudmannens ekonomi och vissa avtal.
- Huvudmannen behåller sin rättshandlingsförmåga, vilket exempelvis innebär att huvudmannen kan ingå och säga upp avtal.
- En god man är beroende av huvudmannens godkännande för de flesta handlingarna, förutsatt godkännande kan lämnas.

En förvaltare...

- Sköter huvudmannens ekonomi, avtal samt andra rättsliga frågor.
- Huvudmannen förlorar helt eller delvis sin rättshandlingsförmåga och får exempelvis inte själv ta ut pengar eller teckna nya avtal.
- En förvaltare är inte beroende av huvudmannens godkännande i varje ärende.

Tips!

Vissa banker kan hjälpa en god man med bankkort, internetbank eller telefonbank för att underlätta bankärenden. Kontakta din bank för mer information.

God man

En god man har som uppgift att hjälpa och skydda huvudmannens intressen vid exempelvis olika bankärenden. Huvudmannen får fortsatt fatta beslut om sig själv och sin egendom, men kan få hjälp av en god man med till exempel vardagsekonomin eller andra ärenden.

Det är inte ovanligt att en närstående blir god man för att hjälpa sin släkting med enklare bankärenden. Däremot kan det vara mer lämpligt att välja en kvalificerad person till god man om uppdraget innebär mer krävande uppgifter, såsom förvaltning av egendom eller liknande. Jävs-situationer måste dock alltid undvikas.

En god man kan använda sig av ett transaktionskonto, det så kallade "fria kontot", för att sköta vardagliga ärenden åt huvudmannen. Som vanliga ärenden räknas till exempel att betala hyra och löpande räkningar. För dessa vardagshandlingar anses det finnas ett samtycke. I övrigt måste en god man få ett uttryckligt godkännande från huvudmannen i sitt uppdrag, eller ett läkarintyg som visar att personen inte kan ge sitt samtycke.

För vissa ärenden kan det, utöver godkännande från huvudmannen, även krävas godkännande från överförmyndaren. Det kan handla om exempelvis uttag eller överföring från konton med en överförmyndarspärr, placering i aktier eller vid köp och försäljning av fastighet eller andra tillgångar.

Tänk på!

En god man eller förvaltare ska alltid agera så att det gynnar huvudmannen.

Förvaltare

En förvaltare har som uppgift att träda in i huvudmannens ställe och bestämmer helt själv inom sitt uppdrag vilka åtgärder som ska vidtas för att tillgodose huvudmannens intresse. En förvaltare utses om en person helt och hållet är ur stånd vårda sig själv eller sin egendom.

Det är inte ovanligt att närstående blir förvaltare. Däremot kan det vara mer lämpligt att välja en kvalificerad yrkesperson till förvaltare om uppdraget innebär mer krävande uppgifter. Jävvssituationer måste dock alltid undvikas.

Förvaltarens uppdrag varierar utifrån huvudmannens behov. Inom förvaltarens uppdrag krävs inget godkännande från huvudmannen vid olika handlingar. Vissa åtgärder kräver däremot överförmyndarens samtycke, exempelvis uttag eller överföring från konton med en överförmyndarspärr, placering i aktier eller vid köp och försäljning av fastighet eller andra tillgångar.

En person med förvaltare får utföra vissa handlingar som ligger inom förvaltarens uppdrag, men det kräver att förvaltaren ger sitt samtycke. Personen har dock i normalfallet rätt att själv sluta avtal om arbete och bestämma över pengarna från eget arbete. Huvudmannen får även öppna ett konto för att till exempel sätta in pengar från sitt arbete.

Tänk på!

Det är viktigt att dokumentera alla händelser och betalningar i uppdraget, som att spara kvitton för den årliga redovisningen.

Vanliga frågor och svar

Vad är skillnaden mellan en god man och en förvaltare?

Med en god man behåller huvudmannen sin rättshandlingsförmåga och kan till exempel ingå avtal själv. Den gode mannen måste ha samtycke av den som han företräder.

En förvaltare träder i huvudmannens ställe och huvudmannen mister i princip sin rätt att sköta sin egen ekonomi, ingå avtal, med mera.

Kan en närstående ansöka om att bli god man eller förvaltare?

Ja, närstående kan ansöka om att bli god man eller förvaltare hos tingsrätten.

Kan man öppna ett autogiro för vardagliga betalningar som god man?

Ja, men det kan krävas ett uttryckligt samtycke från huvudmannen.

Vad händer om huvudmannen avlider?

Då upphör den gode mannens eller förvaltarens uppdrag och reglerna om dödsboförvaltning träder in.

Kan god man eller förvaltare logga in och betala räkningar åt huvudmannen via dennes internetbank?

Nej, det är inte tillåtet eftersom man använder någons personliga säkerhetsdosa eller BankID för att logga in. Säkerhetsdosa och BankID är id-handlingar som kan liknas vid pass eller körkort och får aldrig användas av någon annan. En god man eller förvaltare kan hos vissa banker använda sitt eget BankID för att logga in i internetbank och utföra betalningar åt huvudmannen.

Tips!

Ibland är det inte nödvändigt att bli god man eller förvaltare. Det kan räcka med den behörighet som finns för anhöriga (anhörigbehörighet, se sid 4). Kontakta din bank för mer information.

Framtidsfullmakt

En framtidsfullmakt innebär att du kan bestämma vem som ska fatta beslut åt dig när du själv inte längre kan göra det.

Genom att upprätta en framtidsfullmakt kan du utse en person som i framtiden tar hand om dina ekonomiska och personliga angelägenheter om du skulle drabbas av sjukdom eller psykisk ohälsa, som gör att du inte kan sköta din ekonomi eller andra personliga ärenden. Framtidsfullmakt är ett alternativ till god man och förvaltare och ett komplement till vanliga fullmakter.

Framtidsfullmakten kan gälla både personliga och ekonomiska ärenden och du väljer själv vad du vill att den ska täcka. Det kan exempelvis handla om att betala räkningar och hantera olika typer av avtal, men även villkor för gåvor och förvaltning av tillgångar.

En framtidsfullmakt träder i kraft när du som fullmaktsgivare (personen som har ställt ut den) inte längre kan ta hand om de ärenden som fullmakten täcker, ofta på grund av sjukdom eller annat liknande varaktigt tillstånd. Om inget annat anges i framtidsfullmakten är det fullmaktshavaren, det vill säga den person som blivit utsedd att ta hand om uppgifterna, som bedömer när den träder i kraft. Framtidsfullmaktshavaren måste berätta för fullmaktsgivarens anhöriga att framtidsfullmakten trätt i kraft och vad den innehåller.

Tips!

Vet du inte hur en framtidsfullmakt ska skrivas? Det finns en mall på Svenska Bankföreningens hemsida. I mer komplicerade fall bör du kontakta en jurist.

Fullmaktshavaren kan också ställa ut en fullmakt till en annan person, exempelvis till en advokat om det skulle behövas hjälp vid juridiska frågor som fullmaktshavaren själv inte har möjlighet att hantera.

I en framtidsfullmakt kan du ange vissa villkor. Till exempel kan du ange krav på granskning av fullmakthavarens åtgärder eller om fullmaktshavaren har rätt till ersättning för sitt arbete.

En överförmyndare kan besluta att en framtidsfullmakt helt eller delvis inte längre får användas om den har missbrukats och använts på ett sätt som är skadligt för fullmaktsgivaren.

Framtidsfullmakten slutar att gälla om en god man eller förvaltare utses för de åtgärder fullmakten avser. Om den som upprättat fullmakten (fullmaktsgivaren) skulle sättas i personlig konkurs får fullmaktshavaren utföra de rättshandlingar som skyddar mot förlust.

En framtidsfullmakt är fortsatt giltig även om fullmaktsgivaren avlider. Om du vill ha det på annat sätt så måste det anges i fullmakten från början.

Tänk på!

Glöm inte att se över innehållet i fullmakten med jämna mellanrum. Den kan behöva uppdateras och behöver då bytas ut mot en ny.

Frågor och svar

Täcker en framtidsfullmakt hanteringen av tillgångar?

Ja, en framtidsfullmakt kan täcka hantering av alla tillgångar, som exempelvis köpa och sälja bil och bostad. Om du inte vill att den ska omfatta alla dina tillgångar måste du skriva in det i fullmakten.

Innebär en framtidsfullmakt att man får använda fullmaktsgivarens BankID?

Nej. BankID är en personlig id-handling som inte får användas av någon annan person, med eller utan framtidsfullmakt.

När börjar framtidsfullmakten gälla?

När fullmaktsgivaren inte längre kan ta hand om de uppgifter och åtaganden som framgår av fullmakten. Det är fullmaktshavaren som avgör när detta sker. Man kan också ange i fullmakten att tingsrätten ska besluta om detta.

Hur kan en framtidsfullmakt se ut?

På Svenska Bankföreningens hemsida finns en mall som är anpassad särskilt för bankärenden. Du kan också få hjälp hos de flesta banker. Vid mera komplicerade situationer bör du ta hjälp av en jurist.

Ska framtidsfullmakten lämnas in för förvaring hos banken till dess att den träder i kraft?

Nej. Fullmaktsgivaren eller fullmaktshavaren förvarar fullmakten hos sig.

Vad gör jag om jag upptäcker ett formellt fel, till exempel att vittnesmeningen är ofullständig, i den framtidsfullmakt jag upprättade för ett tag sedan?

Så länge framtidsfullmakten inte har trätt i kraft kan du alltid återkalla den och ersätta med en ny.

Tänk på!

När du upprättar en framtidsfullmakt måste underskriften bevittnas av två personer på plats som intygar att du var vid sunt förnuft när du upprättade fullmakten av fri vilja. Vittnena får inte ha direkt släktskap med dig.

Tänk på!

En framtidsfullmakt kan endast upprättas av fri vilja och du måste ha fyllt 18 år.

Exempel från verkligheten

Vi förstår att du fortfarande kan ha funderingar kring vad som gäller i just ditt fall. För att underlätta har vi samlat några exempel på situationer som kan uppstå.

Jag behöver hjälpa min sjuka bror att betala räkningar. Som anhörig får jag väl hjälpa till?

Som anhörig får du företräda en person som fyllt 18 år. Det räcker dock inte som skäl att personen "behöver hjälp". Du måste som anhörig påvisa att det är uppenbart att personen saknar beslutsförmåga på grund av sjukdom. För att styrka din behörighet som anhörig behövs eventuellt ett personbevis. Banken kan i vissa fall också begära ett läkarintyg eller motsvarande.

Min pappa vill att jag sköter vissa bankärenden åt honom eftersom han blivit mycket sjuk. Nu bor vi ca 20 mil ifrån varandra. Kan jag sköta hans ärenden via hans internetbank som anhörig?

Nej. Du får inte använda din pappas egen säkerhetslösning (inloggning) i hans internettjänst eftersom den är personlig. Kontakta din pappas bank för att få information om hur du kan hjälpa honom vidare.

Jag och mina två syskon skulle vilja hjälpa vår pappa som är dement. Vi behöver sälja hans hus då han nu bor på ett demensboende. Som jag förstår så får vi inte det. Men fungerar det om jag blir god man?

Det stämmer att ni syskon inte kan sälja er pappas hus. Det krävs att det utses en god man eller förvaltare som gör det. Du kan ansöka om att bli god man.

Det är tingsrätten som beslutar vem som ska bli god man eller förvaltare. Ansökan skickas till tingsrätten. Det finns inga direkta hinder att man som anhörig eller släkting kan bli god man eller förvaltare.

En god man eller förvaltare får inte ge bort huvudmannens egendom. Medlen från försäljningen av pappas hus tillfaller således pappan. Försäljning av fast egendom kräver även godkännande av överförmyndaren.

Min äldre syster har en god man sedan några år tillbaka. Hon skulle nu vilja ge en gåva till sin systerdotter. Kan hon göra detta själv eller måste det göras via den gode mannen?

Som god man får man inte ge bort den enskildes egendom. Om din syster vill ge en gåva till någon är det viktigt att din syster förstår innebörden. Det kan också vara en fördel om din syster upprättar ett skriftligt gåvobrev.

Jag är god man åt min pappa och av olika skäl vill jag inte vara det längre. Hur gör jag?

Som god man eller förvaltare har du rätt att avsluta ditt uppdrag. Väljer du att avsluta ditt uppdrag är du fortsatt ansvarig tills en ny god man har utsetts. Uppsägningen ska göras skriftligt tillsammans med en motivering. Det kan ta olika lång tid att utse en ny god man, men bör inte ta mer än 90 dagar.

Min pappa har ställt ut en framtidsfullmakt till sin bästa kompis och han hjälper min far med diverse ärenden med stöd av fullmakten. Nu undrar jag om allt verkligen stämmer i pappas kompis agerande. Hur gör jag?

Du kan som anhörig begära en granskning av fullmakthavarens agerande och att denne redovisar de åtgärder som görs.

Jag är god man åt en kvinna som bor i en annan stad. Kan jag betala hennes räkningar vid ett bankkontor hos mig?

Ja, om du har samma bank som henne. Om hennes bank inte har kontor på samma ort måste bankärenden göras där. Vissa banker erbjuder tillgång till den enskildes konto via bankens internetbank. Kontakta din bank för mer information.

Behöver jag samtycke från överförmyndaren för att föra över pengar mellan två av den enskildes konton som båda har en överförmyndarspär?

Nej, det behövs inget samtycke för överföring av pengar mellan olika konton med överförmyndarspär.

Elektroniska banktjänster

Att använda internet och mobilen för att göra sina bankärenden är både smidigt och tryggt. Vi bör dock alltid tänka på hur vi tryggar säkerheten på nätet.

Internetbank: en banktjänst för att utföra bankärenden via internet. För att få åtkomst till sitt engagemang och kunna utföra bankärenden i internetbanken måste du som kund kunna legitimera dig elektroniskt. För det krävs BankID eller säkerhetsdosa.

BankID: en svensk personlig e-legitimation som kan ses som din personliga legitimation eller digitala namnteckning på internet. BankID fungerar som ett id-kort och är jämförbart med pass, körkort och andra fysiska legitimationshandlingar. Många företag och myndigheter med digitala tjänster erbjuder legitimering med BankID. Med BankID kan du också signera vissa avtal på elektronisk väg.

Tänk på!

Ditt BankID och dina koder är personliga och ska aldrig lämnas ut. Använd aldrig ditt BankID på uppmaning av någon annan. Det är inget konstigt – det har du som kund lovat banken när du ingick avtal.

Ordlista

A

Anhörigbehörighet

Behörighet för anhöriga att åt närstående uträtta vissa ekonomiska angelägenheter som tillhör vardagen.

B

Beslutsförmåga

Förmåga att fatta välgrundade och informerade beslut.

E

Enskilde

En fysisk eller juridisk person.

F

Framtidsfullmakt

En fullmakt som blir giltig vid en framtida tidpunkt.

Fullmaktshavare

Den som innehar fullmakten.

Fullmaktsgivare

Den som ställt ut fullmakten.

”Fria kontot”

Ett konto som god man kan använda fritt för att betala löpande räkningar.

Företräda

Representera; tala för

Förvalta

Ta hand om något åt någon annan, till exempel förvalta medel eller olika tillgångar.

G

God man

Person som utses av det allmänna för att utföra ett visst uppdrag.

H

Huvudman

Den som företräds (nämns även som den enskilde, se enskilde).

R

Rättshandling

Bindande handling som får vissa rättsliga följder, till exempel ingå i avtal.

S

Samtycke

En person godkänner att en särskild handling utförs.

T

Tillgångar

Saker man äger som har ett ekonomiskt värde, som exempelvis en bil, bostad eller aktier.

Tingsrätt

Domstol dit du själv kan ansöka om god man eller förvaltare. Domstolen kan också pröva överförmyndarens beslut om du inte är nöjd med beslutet.

Ö

Överförmyndare

En myndighet i kommunen som är ansvarig för att tillsätta och utöva tillsyn av gode män och förvaltare.

Överförmyndarspär

En spär på vissa bankkonton och andra åtgärder i bank där överförmyndaren (via Överförmyndarmyndigheten) måste godkänna uttag.

Det kan uppstå en livssituation för någon i din närhet som gör att han kan behöva hjälp med att uträtta vardagliga ärenden. Då kan det vara bra att ha lite extra kunskap om hur man får agera som anhörig.

En framtidsfullmakt ger dig själv möjlighet att agera i tid innan något händer.

Läs gärna mer på Svenska Bankföreningens hemsida
www.swedishbankers.se

Tips på andra källor:

- Din kommuns hemsida – överförmyndaren
- Din banks hemsida
- Domstolsverkets hemsida www.domstol.se
Sökord: *god man* eller *förvaltare*
- Riksförbundet Gode män och Förvaltare (RGMF): www.rgmf.se
- Rollkoll – broschyr om god man och förvaltare från Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare www.rfs.se
- Konsumenternas hemsida www.konsumenternas.se

Om Svenska Bankföreningen

Svenska Bankföreningen är en branschorganisation som företräder bankerna i Sverige. Bankföreningen sprider kunskap om bankernas viktiga roll i samhället och verkar för en sund utveckling av det svenska bankväsendet.